

MAKTAB O'QUVCHILARINI VATANGA SADOQAT RUHIDA TARBIYALASHNI TAKOMILLASHTIRISHNING PEDAGOGIK ASOSLARI.

Islamg'aziyeva Perizat Amangos qizi

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti,
Testologiya va bilimlarni baholash mutaxassisligi
1-kurs talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20798134>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 18-iyun 2026 yil

Ma'qullandi: 20-iyun 2026 yil

Nashr qilindi: 22-iyun 2026 yil

KEYWORDS

vatanparvarlik, vatanga sadoqat, yoshlar tarbiyasi, ma'naviy-ma'rifiy ishlar, globallashuv, ta'lim tizimi.

ABSTRACT

Mazkur maqolada maktab o'quvchilarini vatanga sadoqat ruhida tarbiyalashning pedagogik, psixologik va ijtimoiy asoslari chuqur tahlil qilingan. Shuningdek, yosh avlodda vatanparvarlik hissini shakllantirishda davlat siyosati, milliy qadriyatlar, fanlararo integratsiya, zamonaviy pedagogik texnologiyalar, oilaviy muhit hamda o'qituvchi shaxsining o'rni yoritilgan. Maqolada globallashuv va axborotlashuv sharoitida o'quvchilar ongiga ta'sir qiluvchi omillar, media savodxonlikning ahamiyati hamda sinfdan tashqari tarbiyaviy faoliyatning samaradorligi tahlil etilgan. Bundan tashqari, vatanparvarlik tarbiyasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan..

Maktab o'quvchilarini vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash masalasi bugungi globallashuv va axborotlashuv jarayonlari jadallashgan davrda nafaqat pedagogik, balki ijtimoiy, siyosiy va ma'naviy ahamiyatga ega bo'lgan strategik yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Chunki har qanday davlatning kelajagi, avvalo, yosh avlodning ma'naviy qiyofasi, fuqarolik mas'uliyati va milliy qadriyatlarga bo'lgan munosabati bilan belgilanadi. Ayniqsa, zamonaviy dunyoda turli mafkuraviy tahdidlar, ommaviy madaniyatning salbiy ta'siri, internet orqali kirib kelayotgan yot g'oyalar hamda ma'naviy qadriyatlarning zaiflashuvi yoshlar ongiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli, maktab o'quvchilarini vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishiga aylangan.

O'zbekiston Respublikasida ushbu masalaga alohida e'tibor qaratilib, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Taraqqiyot strategiyasida (PF–60-son Farmon) yoshlarning ma'naviy kamolotini ta'minlash, ularni milliy va umuminsoniy qadriyatlar ruhida tarbiyalash hamda fuqarolik mas'uliyatini kuchaytirish muhim vazifalardan biri sifatida belgilangan [1]. Shuningdek, PQ–5040-son qarorda ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini takomillashtirish, ta'lim muassasalarida tarbiyaviy faoliyatni kuchaytirish va yoshlar ongida tarixiy xotirani mustahkamlash bo'yicha keng ko'lamli vazifalar ilgari surilgan [2]. Bundan tashqari, "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonun [4], "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun [3] kabi hujjatlar yoshlarni vatanparvarlik ruhida tarbiyalashning huquqiy asoslarini belgilab beradi. Bu esa mazkur yo'nalishning davlat taraqqiyotidagi o'rni naqadar muhim ekanini ko'rsatadi.

Pedagogik va psixologik tadqiqotlarda vatanparvarlik tarbiyasi inson shaxsining ma'naviy-axloqiy kamoloti bilan chambarchas bog'liq ekanini ta'kidlanadi. A. Avloniy tarbiyani jamiyat hayotining asosi deb baholab, insonning kelajagi aynan tarbiya bilan belgilanishini qayd etadi [5]. K. D. Ushinskiy esa milliy tarbiya konsepsiyasini ilgari surib, har bir xalq o'zining tarixiy va madaniy qadriyatlariga tayangan holda yosh avlodni tarbiyalashi zarurligini asoslab beradi [8, 107-115]. A. S. Makarenko jamoaviy tarbiya orqali shaxsda mas'uliyat, intizom va jamiyatga daxldorlik hissini shakllantirish mumkinligini ko'rsatadi [9]. J. Dyui esa ta'limning hayot bilan bog'liqligini asoslab, o'quvchi real ijtimoiy faoliyat orqali fuqarolik ongini rivojlantirishini ta'kidlaydi [6, 433-454]. Ushbu ilmiy qarashlar vatanparvarlik tarbiyasining nazariy asoslarini tashkil etadi va uning kompleks xarakterga ega ekanini ko'rsatadi.

Vatanparvarlik tarbiyasi shaxsning ichki e'tiqodiga aylanishi kerak. Chunki tashqi nazorat yoki majburiy targ'ibot orqali shakllangan qarashlar uzoq muddatli bo'la olmaydi. Shu sababli o'quvchilarda vatanga muhabbat hissini shakllantirish jarayonida ularning hissiy, intellektual va amaliy faoliyatiga birdek ta'sir ko'rsatish zarur. Bu jarayon, avvalo, o'quvchining vatanni anglashidan boshlanadi. O'quvchi o'z tarixini, tilini, madaniyatini, urf-odatlarini va milliy qadriyatlarini chuqur bilsagina, ularga hurmat bilan qaraydi va ularni himoya qilishga intiladi.

Shu nuqtai nazardan, ta'lim jarayonida fanlararo integratsiya muhim o'rin tutadi. Tarix fanida milliy davlatchilik tarixi, mustaqillik uchun olib borilgan kurashlar, buyuk ajdodlar faoliyati va tarixiy qahramonlar misolida vatanparvarlik tushunchasi shakllantiriladi. Masalan, Amir Temur, Jaloliddin Manguberdi, Zahiriddin Muhammad Bobur kabi tarixiy shaxslar faoliyatini o'rganish o'quvchilarda milliy faxr tuyg'usini rivojlantiradi. Adabiyot fanida esa Abdulla Qodiriy, Cho'lpon, Erkin Vohidov, Abdulla Oripov kabi ijodkorlarning asarlari orqali vatanga muhabbat, milliy g'urur va fidoyilik g'oyalari badiiy-estetik ta'sir vositasida yetkaziladi. Geografiya fanida mamlakatning tabiiy boyliklari, hududiy yaxlitligi va ekologik muammolari o'rganilib, o'quvchilarda vatanga daxldorlik hissi shakllantiriladi. Huquq fanida esa fuqarolik mas'uliyati, qonunlarga hurmat va davlat ramzlariga sadoqat kabi tushunchalar mustahkamlanadi. Shu tariqa, barcha fanlar yagona maqsadga xizmat qiladi [7, 12-15].

Zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llash ham vatanparvarlik tarbiyasining samaradorligini oshiradi. Interaktiv metodlar, debatlar, muammoli vaziyatlarni tahlil qilish, loyiha asosida ishlash va multimedia vositalaridan foydalanish o'quvchilarning faolligini kuchaytiradi. Masalan, "Mening yurtim kelajagi", "Mahallam tarixi", "Milliy qadriyatlar va zamonaviylik" kabi loyihalar o'quvchilarda tahliliy fikrlashni rivojlantiradi. Shu bilan birga, guruhli ishlash va jamoaviy loyihalar orqali hamkorlik, mas'uliyat va ijtimoiy faollik ko'nikmalari shakllanadi.

Bundan tashqari, sinfdan tashqari tarbiyaviy ishlarning o'rni ham nihoyatda muhimdir. Muzeylarga ekskursiyalar, tarixiy obidalarga tashriflar, milliy bayramlar, "Xotira va qadrlash kuni", "Mustaqillik kuni" kabi tadbirlar o'quvchilarda emotsional bog'liqlikni kuchaytiradi. Harbiy-vatanparvarlik tadbirlari, sport musobaqalari va "Vatan himoyachilari kuni"ga bag'ishlangan uchrashuvlar esa yoshlarni jasorat, matonat va mas'uliyat ruhida tarbiyalaydi. Ayniqsa, faxriylar, olimlar va harbiy xizmatchilar bilan tashkil etilgan uchrashuvlar o'quvchilarda real hayotiy motivatsiyani kuchaytiradi.

Oila va mahalla ham tarbiya jarayonining ajralmas subyektlari hisoblanadi. Bola dastlabki tarbiyani oilada oladi, shu sababli ota-onaning ma'naviy saviyasi va jamiyatga munosabati katta ahamiyatga ega. Agar oilada vatanga hurmat, mehnatsevarlik,

halollik va insonparvarlik qadriyat sifatida shakllantirilgan bo'lsa, bu maktab tarbiyasi bilan uyg'unlashib, yanada samarali natija beradi. Mahalla esa yoshlarni jamoaviylik, o'zaro yordam va ijtimoiy faollik ruhida tarbiyalashda muhim o'rin tutadi.

Shuningdek, zamonaviy axborot makonining ta'siri ham alohida e'tiborni talab qiladi. Internet va ijtimoiy tarmoqlar yoshlarning dunyoqarashiga kuchli ta'sir ko'rsatmoqda. Bir tomondan, ular bilim olish imkoniyatlarini kengaytirsa, ikkinchi tomondan, turli yot g'oyalar va noto'g'ri axborotlarning tarqalishiga ham sabab bo'lmoqda. Shu sababli media savodxonlikni rivojlantirish, axborotni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmalarini shakllantirish va raqamli madaniyatni oshirish bugungi tarbiyaning muhim tarkibiy qismiga aylanishi zarur.

O'qituvchi shaxsiyati ham bu jarayonning markaziy omili hisoblanadi. Pedagog faqat bilim beruvchi emas, balki o'quvchi uchun ma'naviy namuna hamdir. Uning nutqi, muomalasi, jamiyatdagi faolligi va kasbiy mas'uliyati o'quvchilarga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar o'qituvchi o'zi vatanparvar, mas'uliyatli va ma'naviy yetuk bo'lsa, bu o'quvchilarda ishonch uyg'otadi va tarbiya samaradorligini oshiradi.

Shuningdek, vatanparvarlik tarbiyasida milliy qadriyatlar bilan birga umuminsoniy qadriyatlarning uyg'unligi ham muhimdir. Chunki haqiqiy vatanparvarlik boshqa millatlarni kamsitish yoki yakkalanish emas, balki o'z xalqini sevgan holda boshqa xalqlarga hurmat bilan qarashni ham anglatadi. Shu sababli ta'lim jarayonida tolerantlik, bag'rikenglik va millatlararo totuvlik g'oyalarini ham rivojlantirish zarur.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, maktab o'quvchilarini vatanga sadoqat ruhida tarbiyalash murakkab, ko'p bosqichli va uzluksiz pedagogik jarayon bo'lib, u davlat siyosati, ta'lim tizimi, oila, mahalla, o'qituvchi shaxsiyati va zamonaviy axborot muhitining uyg'un faoliyati asosida amalga oshiriladi. Mazkur omillar bir-biri bilan chambarchas bog'langan holda ishlagandagina, yosh avlodda chuqur fuqarolik ongiga ega, ma'naviy yetuk, mas'uliyatli va vatan taqdiriga befarq bo'lmagan shaxslar shakllanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev. 2022–2026 yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning Taraqqiyot strategiyasi to'g'risida PF–60-son Farmoni. Toshkent, 2022.
- 2.O'zbekiston Respublikasi Prezidenti. Ma'naviy-ma'rifiy ishlar tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida PQ–5040-son Qarori. Toshkent, 2021.
- 3.O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2020.
- 4.O'zbekiston Respublikasining "Yoshlarga oid davlat siyosati to'g'risida"gi Qonuni. Toshkent, 2016.
- 5.Avloniy, A. (1992). Turkiy guliston yoxud axloq. Toshkent, "O'qituvchi, 29.
- 6.Bruno-Jofré, R. (2019). Localizing Dewey's Notions of Democracy and Education. Journal of the History of Ideas, 80(3), 433-454.
- 7.Nabiyeva, M. R. (2024). YOSHLARNING MA'NAVIY-MA'RIFIY TARBIYASI-YANGI O'ZBEKISTON TARAQQIYOTINING MUHIM OMILI SIFATIDA. Бюллетень педагогов нового Узбекистана, 2(1), 12-15.
- 8.Князев, Е. А. (2023). КД Ушинский–провозвестник личностно-ценностного подхода в образовании. Гаудеамус, 22(3), 107-115.
- 9.Невская, С. С. (2006). Гражданское воспитание личности в творчестве АС Макаренко: Дис.... докт. пед. наук